Pax Americana одлази у историју

Пише: Драгомир Анђелковић
субота, 30 август 2008 20:41

Охрабривање и потом признавање сецесије Косова, није само грубо кршење међународног права, већ и завршница једне фазе у међународним односима. Русија је на том штиву коначно изучила „америчку школу“, и тако је иза нас остало време у коме су све земље свега, изузев САД, биле спутане међународним нормама. Као и време када је огромна већина земаља сматрала да је упутно да се праве „слепе, глуве и неме“ и играју у складу са оним што је Вашингтон говорио, ма колико то било цинично и у колизији за реалношћу. Односно, када се радило о „регионалним силама“ које нису под америчком хегемонијом, када су се оне млако и начелно супротстављале самовољи светског хегемона.

ОСЕТИНСКА КЛОПКА

За то што свет, на радост многих, постаје другачији – треба захвалити САД. Пошто су помислиле да су наметањем своје вољу на Балкану (независност Косова, пацификовање остатка Србије) дефинитивно „очистиле двориште“ – нарушиле су чак и равнотежу утицаја коју су одржавале са Русијом у њеном атару. Иако је стално демонстрирала ко је „глобални газда“, макар у непосредном дворишту Русије, Кине, Индије, Бразила –Америка је дотада прихватала равнотежу моћи по принципу: „ми се ту нећемо понашати баш онолико бахато као у другим деловима света, али и ви поштујте наше интересе“.

Напад грузијских снага на Абхазију и Јужну Осетију (што је исто као да је наша војска упала на КиМ пошто је донета резолуција 1244), представљао је бацање рукавице директно у лице Москви. У временима када је јасно да наступа још већа „нафтна жеђ“ и „сировинска глад“, самоуверена Америка се нестрпљиво устремила ка ресурсима Средње Азије.

Русија је требало да буде доведена у положај да прихвати започињање свог трансфера из зоне суверених земаља у периферно поље евроатлантског блока. То би се готово непосредно десило да је збуњено посматрала успостављање америчке контроле над Кавказом. Тиме би потпуно изгубила ауторитет и на простору бившег Совјетског Савеза, и допустила би Вашингтону да и тамо успостави своју превласт. У таквим околностима, и ако у Москви и даље на власти не би били идеолошки евроатлантисти, као у доба Бориса Јељцина, Русија би брзо постала део америчког система држава.

Но, амерички планери нису „јели бунике“ и споменути сценарио сигурно нису сматрали реалним. Свакако су очекивали да ће се Русија супротставити изазову и ефикасно војно интервенисати. Међутим, очито су били убеђени да ће руски отпор, иако већег интензитета него раније, бити у духу наметнуте матрице. Евроазијска сила ће показати зубе, али неће изаћи из оквира тзв. асиметричног међународног поретка. Из таквог развоја догађаја, САД ће извући корист. Руски отпор је требало да послужи за сузбијање противљења неких савезничких кругова америчкој политици стварања европског ракетног штита, односно, енергичног ширења утицаја на простор Кавказа и Средње Азије. На унутрашњем плану, руско показивање „мишића“ требало је да подгреје патриотска осећања Американаца и помогне посусталом републиканском кандидату.

Све у свему, Вашингтон је сматрао да ће и у случају да Москва заузме чврст став, искористити ситуацију да догради свој „Нови светски поредак“, и да заузме бољи положај за даљи „продор ка Истоку“. А услед пузеће инфилтрације НАТО-а и продора евроатлантског капитала, Русија би, пре или касније, била присиљена да започне споменути трансфер. Штавише, и да западним компанијама озбиљније отвори стратешке привредне секторе на којима базира обнову своје моћи. Тиме би могла да настави економски да се развија као периферни део евроатлантског блока, али би неповратно одустала од обнове статуса прворазредне силе. Уосталом, за то више не би имала ни простор.

СВЕТ КОЈИ СЕ РАЂА

Но, Москва је престала да се понаша у складу са наметнутим клишеом. На изазов је одговорила радикално, и то на „амерички начин“. Додуше, олакшавајућа околност за њу је то што је тако почела да делује на простору који многи Руси, не без разлога, сматрају својим. Царска Русија је објективно срушена на нелегалан начин, а њен државни простор је по бољшевичким критеријумима подељен. Ако ћемо да причамо о праву, можда није лоше да се вратимо у 1917. годину. Ипак, о томе ћемо други пут.

Када је Москва окренула „други лист“, Вашингтон се нашао у „небраном грожђу“ Извукао је неку корист из изазване кризе (нпр. ракетни штит), али то је мала компензација за цену коју ће у будућности платити. Силнички аутистичан, Вашингтон је игнорисао до које мере је Русија економски ојачала и постала незаобилазни фактор енергетске стабилности Европе, и, да би све то имало прави значај, колико се психолошки повратила. Москва је сада у пуној мери свесна своје моћи. И уз то је прилично кивна, како због онога што је сама допустила у раздобљу „помућене свести“, тако и због потцењивања са којим се „до јуче“ суочавала.

Пошто је Русија преломила, признавши независност Абхазије и Јужне Осетије, и искорачила из „асиметричног међународног правног поретка“, неумитно ће и даље деловати инспирисана „америчким спољнополитичким принципима“. До сада је многим земљама из састава Заједнице независних држава, допуштала да воде политику типа „ни тамо, ни овамо“. Другим речима, да буду блиске са Москвом на коју су упућене на основу веза произашлих из вековног живота у заједничкој држави, и у домету чије реалне силе се налазе (али коју она ни индиректно није ефикасно користила), али и да изграђују присне односе са Вашингтоном. И тиме омогућавају продор америчког капитала у виталне секторе и ширење политичког утицаја, односно стварања упоришта за даљи продор када за то наступе погодне околности.

Чак се ни блиски руски савезници као што је Казахстан, у условима док је Москва била уљудна и уздржана, нису утркивали у пружању подршке Русији када би њени интереси дошли у колизију са САД. Те земље нису хтеле да се непотребно замерају Вашингтону који је показивао много већу склоност злопамћењу од Москве. С друге стране, настојале су да у односу са много снажнијим суседом одрже извесну дистанцу. Но, сада када је Русија заиграла „амерички фудбал“, неће више бити простора за велико маневрисање. Бивше совјетске републике, поготово оне које имају велику и компактно настањену руску

мањину, односно тесно су упућене на Русију, мораће да поведу рачуна о новој геополитичкој реалности.

Киргизија, Таџикистан, Казахстан и Узбекистан, вероватно ће се брзо наћи у ситуацији да ојачају своје везе са Русијом и да демонстрирају да су прави савезници. Додатно ће савезничке споне са Москвом појачати Белорусија и Јерменија. САД немају могућности да свему томе истински парирају, а једини начин да Средња Азија за њих остане отворена, био је да не наведу Москву да скине рукавице и американизује своју спољну политику. А сада када се то десило, амерички утицај вероватно неће однети превагу ни у Азербејџану односно Туркменистану – склоним пријатељству са Вашингтоном. Чак ће и Украјина много више мерити своје речи и дела.

Ма колико да реторика Кијева делује евроатлантски и агресивно, вероватно ће власт те источнословенске земље брзо почети да се прилагођава реалности. Већина Украјинаца која се приклонила „наранџастима“, далеко је од антируског става. Напросто, учинило им се да евроатлантске снаге могу да им обезбеде бољи живот. Досадашње њихово опредељивање заснивало се на убеђењу да рачун може да се прави и без источног „крчмара“ тј. да ће он мало да гунђа када се нешто ради на уштрб његових интереса, али од тога неће бити велике штете. Сада када постаје јасно да ће свако деловање за које Русија сматра да је угрожава, повући озбиљне последице (сигурно веће од могуће добити), украјински народ ће другачије просуђивати о спољнополитичкој оријентацији своје земље. Свака озбиљнија конфронтација на релацији Кијев – Москва, угрозиће подршку украјинском руководству. Радикално антируска Западна Украјина, не доноси победу на изборима! Коначно, и ако занемаримо унутрашњополитичка кретања, антируска власт у Кијеву вероватно је већ увидела до чега може да доведе изазивање Москве.

Што се земаља ван простора некадашњег СССР-а тиче, многе од оних незадовољних америчким поретком, пошто су увиделе да је Русија стварно решила да буде озбиљан међународни фактор, дићи ће главу. Већ стижу изрази подршке Москви из неких арапских и латиноамеричких земаља. Многе владе ћуте јер се плаше потпуног сумрака међународног права, али несумњиво имају симпатије према земљи која се супротставила америчкој самовољи. Убудуће, она ће наилазити на жешћи отпор кадгод дотакне интерес неке од иоле снажних и самосвојних држава. Уосталом, ма колико да су САД и даље прворазредна сила, свима постаје јасно да време не ради у корист њене економске, политичке и војне глобалне хегемоније. Бруто друштвени производ Кине према паритету куповне моћи, по подацима Међународног монетарног фонда, већ следеће године ће бити раван америчком. Моћ руске копнене војске превазилази снагу борбено употребљивих копнених јединица читаве Северноатлантске алијансе. Нуклеарна равнотежа између Вашингтона и Москве, многи су заборавили, никада није ни нарушена.

А ГДЕ СМО ТУ МИ?

Код нас се чују мишљења да нова политика Русије погоршава положај Србије у вези са Косовом. То апсолутно није тачно! Земље које су хтеле да признају сецесионистички акт

Приштине – то су и учиниле. То су урадиле и државе које су осетљиве на амерички притисак. Земље које нису признале тзв. државу Косово, тако су се, неретко, определиле због страха од последица по њих саме, услед урушавања међународног правног поретка. Нова политика Русије само ће додатно појачати њихово страховање. И навешће их да се, као „пијан плота“, држе рушевина међународног права, и да се претварају да „грађевина“ још постоји. С друге стране, земље које су се и до сада, макар пасивно, опирале америчкој хегемонији – тек сада неће поклекнути.

За нас је била најопаснија једнострано асиметрична глобална игра „безобразног, глувог, слепог и немог“. Мало по мало, многе земље би прихватиле наводну „нову реалност“ тј. признале би Косово. Овако, то неће бити случај. Штавише, сада када је политика пренебрегавања међународног права почела Американцима да се „обија о главу“ можда после фазе усијавања односа међу велесилама, и дође до конструктивних преговора у циљу изналажења неког колико толико прихватљивог решења и за отцепљене области, и за њихове матичне државе, и за заинтересоване стране факторе.

У противном, поштовање „међународног права“ за немали број земаља брзо ће постати питање симпатија и рачуна. Тако ме не би чудило да неке земље, блиске Руској Федерацији, у будућности признају Абхазију и Јужну Осетију, а готово сам сигуран да ни тада неће признати и Косово. Уосталом, у духу америчке реторике, али са много основа, Москва понавља да се ради о категоријално различитим случајевима. Да је Грузија извршила геноцид над народом Јужне Осетије, док су САД и њени савезници, без повода, извршили агресију на Србију 1999. године, и фактички окупирали нашу јужну покрајину.

Ако прича о територијалном интегритету држава заснованом на међународном праву постане бајка – можда од тога и ми имамо неку корист. Тада би имали бољи основ за –до погодног тренутка дискретно – отварање српског питања: статуса Републике Српске, нове територијалне организације наше јужне покрајине, тако да њени српски делови постану ентитет директно повезан са Београдом, итд. Наравно, с обзиром да смо у зони где се америчка моћ више осећа него руска – тешко да ћемо бити у стању да ишта лако урадимо по своме. Међутим, у узбурканом свету „равнотеже мача“, имаћемо већи потенцијал да се боримо против даље ерозије државности Републике Српске или покушаја да се проблем Северног Косова реши по, на срећу неоствареном, грузијском сценарију за Јужну Осетију. А ко зна, можда нам се укаже и прилика да учинимо нешто више.

Још нешто не треба да превидимо. Ако је неко добронамеран, упркос већинској вољи српског народа, до сада и мислио да ће нам користити приступање НАТО-у, засигурно сада више тако не мисли. Рачун је био по украјинском критеријуму – без узимања у обзир „источног крчмара“. Разматрали су шта би евентуално добили (занемарујући понижење због потенцијалног савеза са онима што су нас мрцварили), а полазили су од тога да ништа не би изгубили. Сада свако ко хоће може да схвати – итекако би много тога изгубили. У новонасталим околностима, када је прошао талас некажњеног приступања Алијанси, у доба једностране „мирољубиве коегзистенције“, Русија би и да не жели морала, због свог новог имића, да реагује. А ништа горе од губитка могућности за

бесцаринску трговину и благонаклоног односа према нашим грађевинарима не би морало да нам се деси, па да нас прилично заболи. Многи страни инвеститори код нас су дошли због отворености руског тржишта, а тек очекујемо да у пуном обиму искористимо руску шансу.

Уосталом, једна ствар је била разматрати приступање НАТО-у док је он био умногоме политички савез. Сада он наново може да постане активан војни антируски блок (а видећемо колико садашњих чланица ће прихватити да иде таквим путем). Ми ни у време хладног рата нисмо били стална мета било чијих ракета. Што да данас то постанемо? Поготово руских, и то за рачун америчких интереса. Према првом народу велика већина Срба има пријатељска осећања, док нам је прекоокеанска сила нанела много зла.

За нуклеарни арсенал се надам да никада неће ни бити употребљен. Зато је много реалније да, ако не будемо паметни, можемо да постанемо жртве нечега неупоредиво простијег. Сада када је престиж САД, и моћ која произилази из пуког ауторитета, дошла у кризу, вероватно ће у многим кризним регионима доћи до јачања отпора Вашингтону. Могуће је да дође и до новог таласа терористичких напада на цивилне циљеве у САД и савезницима те силе. Па зашто онда да рескирамо да и ми постанемо мета? Што да стрепимо када шаљемо децу у школе или улазимо у аутобусе односно возове?

* * *

Свет више није онакав какав је био пре руског признавања република које су се отцепиле од Грузије. Више личи на онај који је постојао на прелазу из 19. у 20. век, када је почело да се заоштрава супарништво између тада моћних сила. И када је почео да се рађа систем савеза. Изгледа да нам предстоји доба тензија и вишестране игре по „америчким правилима“, или генерално одустајање од асиметрије и изналажење неког прихватљивог модела за моћне играче. Но, у условима када су ресурси све тањи и страсти све веће, то је мање вероватан сценарио.

Москва ће Србији свакако помагати у мери која не ремети руске интересе. Чак и онда када од такве помоћи Русија нема неку непосредну корист. Са те стране нам стиже подршка за опстанак Републике Српске, за нашу борбу за Косово и Метохију (нпр. лобирање да не дође до признавања сецесије), за опстанак српског народа у јужној покрајини, итд. Наш витални интерес је да са Руском Федерацијом развијамо што боље економске и политичке односе, и поготово да преко Србије прође магистрални гасовод. Уз интересне везе, не треба занемаривати ни традиционално пријатељске споне. А оне између Руса и Срба итекако постоје.

Наравно, ми се ипак налазимо у домену америчке „батине“. То што нас је та земља бомбардовала, што је пружила активну подршку етничком чишћењу Крајине и дела БиХ од Срба, што је свесрдно радила на одвајању Црне Горе од Србије и сецесији Косова, што настоји да подрије Републику Српску – не сме да нас наведе да реагујемо непромишљено. Ми са САД морамо да настојимо да развијамо пристојне односе, наравно, не по цену занемаривања сопствених интересе. Однос са Вашингтоном несумњиво се одражава на наше везе са ЕУ, а наш интерес је да са том заједницом

држава што тешње сарађујемо, па и да се нађемо у њеним редовима (ако се у скорије време нешто драстично не промени у свету).

За нас би било погубно када би допустили да постанемо иоле значајан полигон за будуће надметање великих сила. А било би опасно и да постанемо макар периферни актер у надигравању моћних. На срећу, са руске стране нико ни не покушава да нас увуче у такво „коло“. Међутим, изгледа да Вашингтон настоји да нас наведе да се определимо. То ради уз помоћ разних притисака, и посредством деловања својих лобиста у Србији. Покушаји саботирања „Гасног споразума“ и, мада још тихо, заступање става да Србија треба да приступи НАТО-у – представља увлачење Срба у евроатлантски ров, ископан наспрам руских положаја. И то у време када пословично вешти Бугари вероватно већ разматрају како да се из тог рова искобељају.

Надам се да ће наша, несумњиво прагматична власт, у овако осетљивом тренутку на прво место ставити националне интересе. Време које долази несумњиво ће бити опасно. Но, и свет испуњен са више ризика него онај у коме смо живели – за нас је сигурно бољи од „јучерашњег“. Немојте да заборавите, у поретку глобалне асиметрије на нас су падале бомбе, док је Запад причао о „милосрдном анђелу“, а једино наш територијални интегритет отворено је ниподаштаван! Још се од нас очекивало да самооптуживањем за све то, и ко зна шта још, дамо легитимитет правним насилницима! Сада ће, ма колико да ментори буду дарежљиви, почети да се осипају и редови евроатлантских гласноговорника у Србији. Нису то глупи људи.